
Věda není obyčejné chytlavé zboží

Věda není obyčejné chytlavé zboží

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

22.7.2009, rubrika: Názory, strana: 8, autor: Štěpán Kubík

KomeNtáře

V současných diskusích o likvidaci Akademie věd alias reformě výzkumu poněkud zapadá asi nejpozoruhodnější rys reformy, který snad nejlépe ilustruje její zvrácenou podstatu.

Argumentem pro utlumení (rozuměj postupné zrušení) Akademie je její údajná nízká produktivita.

Argumentem pro navýšení prostředků pro tzv. „aplikovaný výzkum“ je jeho ještě nižší produktivita.

Není to úžasná logika? V dokumentu Rady vlády pro výzkum a vývoj (RVV) hodnotícím stav výzkumu v ČR v roce 2008 se na straně 129 konstatuje, že investice tzv. rizikového kapitálu do počátečního rozvoje technologických firem v ČR prakticky neexistují. Jinými slovy: v ČR neexistuje kapitál, který ve světě financuje tzv. technologický transfer poznatků základního výzkumu do komerční sféry.

V tom spatřuji hlavní příčinu nedostatečného ekonomického využití výsledků české vědy. Přímá státní podpora firmám tento problém neřeší, protože neexistuje mechanismus, který by odlišil subjekty, které mají zájem o inovativní podnikání, od těch, které zajímá jenom ona státní podpora. Aplikace vyrůstají všude na světě ze základního výzkumu. Jsou jako plodnice na podhoubí. Vykopeteli podhoubí, nedočkáte se ani plodnic. Současná reforma vykopává právě ono podhoubí a ve výsledku tak hrozí, že bude skutečně „nahouby“.

Bulvarizace vědy Metodika používaná RVV k hodnocení výsledků vědy a výzkumu připomíná rčení o bitém psu a holi. Jen je zde bita Akademie věd. Namísto transparentních a mezinárodně používaných kritérií se používá česká třetí cesta. Kvalita článků ve sbornících, které tvoří téměř polovinu hodnocených výsledků, je neověřitelná, o funkčních vzorcích, prototypch a uplatněných metodikách ani nemluvě. Nakonec i užitek z patentů „pro patenty“ je sporný, zvláště je-li jejich působnost omezena na ČR.

Jak ukazuje exponenciální nárůst „měkkých výsledků“ (prototypy, funkční vzorky, metodiky, autorizovaný software apod.), mechanické hodnocení podle určených kritérií, je samo o sobě kontraproduktivní.

Stimuluje totiž produkci pseudovýsledků, určených pouze k naplnění těchto kritérií. I oblíbený a velice objektivní citační index vede k publikování prací, které nejsou ani tak přínosné nebo inovativní, jako spíš kontroverzní. Tyto práce mají vysokou citovanost, byť jen proto, že s nimi ostatní polemizují nebo jejich závěry vyvracejí. Vede to k celkové „bulvarizaci“ vědy, kdy se nejlépe prodává „chytlavé“ zboží, bez ohledu na kvalitu. Proto ve světě hodnotí výsledky a kvalitu vědecké práce nejčastěji komise expertů v daném oboru, kteří jsou schopni ocenit skutečný přínos konkrétního vědce či instituce. To vše navozuje oprávněné obavy, že cílem současné „reformy“ není zkvalitnění výzkumu, ale přesměrování toku peněz do soukromých rukou.

Ty se chceš vrátit?

Vrátit se z prestižní světové instituce do ČR a pokoušet se zde zavést něco nového je nesmírně složité, vyčerpávající a stresující. Dělat to za mzdu obvyklou v české vědě je také nesmírně nevděčné. Dělat to v situaci, kdy vaše výzkumná instituce spěje ke zrušení, je bláznovství. Několik let jsem pobýval v USA, část z toho i na University of California Irvine, v Centru pro neurobiologii učení a paměti. Toto pracoviště patří na světovou špičku ve svém oboru. V ČR se podobný výzkum provádí na jediném pracovišti ve Fyziologickém ústavu AVČR, jehož pracovníci zajišťují zadarmo (sic!!!) celou řadu přednášek na Přírodovědecké fakultě UK a školí její studenty, stejně jako postgraduální studenty z lékařských fakult, ale kredit a peníze za tuto činnost získávají vysoké školy, ne Akademie.

I bez hrozby zrušení je pro naše instituce prakticky nemožné přilákat světově špičkové vědce. Instituce ze zemí západní Evropy, Severní Ameriky a nově i z jihovýchodní Asie totiž nabízejí nesrovnatelně lepší podmínky a perspektivy. Dobře to ilustruje příhoda z mého pobytu v USA. Na konferenci jsem potkal českou kolegyni, toho času též pracující v USA, která asi nejlépe snese označení „špičkový vědec“, měřeno počtem publikací v Science a pracovním nasazením. Během hovoru o našich plánech do budoucna se na mě nevěřičně podívala a zeptala se, „Ty se chceš vážně vrátit?“

Vypadá to, že cílem současné „reformy“ není zkvalitnění výzkumu, ale přesměrování toku peněz

Foto popis|

O autorovi| Štěpán Kubík, Autor pracuje ve Fyziologickém ústavu AVČR